

Ny hemsida. Nu börja den ny hemsidan ta form. Inom några veckor kommer vi att släcka den gamla och trötta sidan för att öppna den nya fräscha. I och med att vi har vetat att vi skall byta hemsida så har vi inte lagt något krut på den gamla.

Vi kommer att lägga ut de långa texter som vi har i utställningen så att man lugnt kan sitta hemma och läsa dem. Förnya och rätta de gamla texterna.

Hemsidan hittar ni här: <http://www.batmuseetonsala.se>

Gåvor och donationer.

Onsala Plåt AB har hjälpt oss med plåt till Gröna Boden.

Av *Christer Andreasson* har vi fått denna fina brygga med sjöbodas.

Stig Hillgard har skänkt dessa klockor och barometrar.

Denna radiostyrda modellbåt är skänkt av *Leif Larsson*

Fortsättning ur ”Havet var min lust och fröjd” berättad av B.A. Larsson, född 1834 i Vallda socken.

Nedtecknad av Stig Tornehed.

Teckningar av Stefan Gustavsson.

En 18-åring går till sjöss 1852.

På hösten flyttade jag hem för att hjälpa mor, men då min håg stod till sjön, begav jag mig ut våren 1852 på min första resa. Jag var då arton år gammal. Det såg i början inte så lovande ut. Jag måste genomgå en mycket sträng skola och många och svåra motgångar fick jag pröva på. Forsynen ställde dock allt till det bästa.

Jag mönstrade ut med en galeas som hette Hclna. Hon gick under befäl av kapten Lindgren. Vi skulle lasta styckegods i Göteborg och gå till Karlskrona och Karlshamn. Lasten bestod av porter, sirap och socker. Under lastningen började besättningen undra om det inte var skäl i att tillägna sig litet till mans av söt-sakerna för att ha med på resan. Jag, som var yngst, fick befallning att hålla utkik efter vaktmästaren och varsko om han kom. Så rullade de in ett sirapsankare och började tappa av i en kruka, men de hade knappt börjat förrän jag fick se vaktmästaren och gav signal så att de hann gömma undan ankaret. Det var i grevens tid och bara en minut senare skulle de blivit tagna på bar gärning.

Trots att jag inte fick någon del av rovet hade jag nog fått ta emot min del av straffet. Jag blev alltså på mitt första fartyg ställd som utpost för tjuvar, och hade det blivit känt, skulle det allt varit en vacker rekommendation för framtiden på sjömanshuset. Jag visste att det var något olagligt jag kommit in i, men jag tordes inte opponera mig. Jag var endast kock och fick alltid vara passopp. Det finns ett ordspråk som säger att den som för vin, han dricker vin, men detta är en vrångbild av det rätta.

Jag har inte rättighet att stjäla av lasten.

Vi fick emellertid in våra sötsaker och seglade från Göteborg. Sedan lasten lossats i Blekinge gick vi till Gotland för att lasta kalk i Slite. Det var en liten trevlig plats där människorna var mycket gästfria och trevliga med enkla seder och bruk. De har bevarat den gamla svenskheten och någon hänsyn till rang togs inte. De gamla ringlekarna var ännu i bruk och jag blev bevärdigad delta i dem ett par gånger.

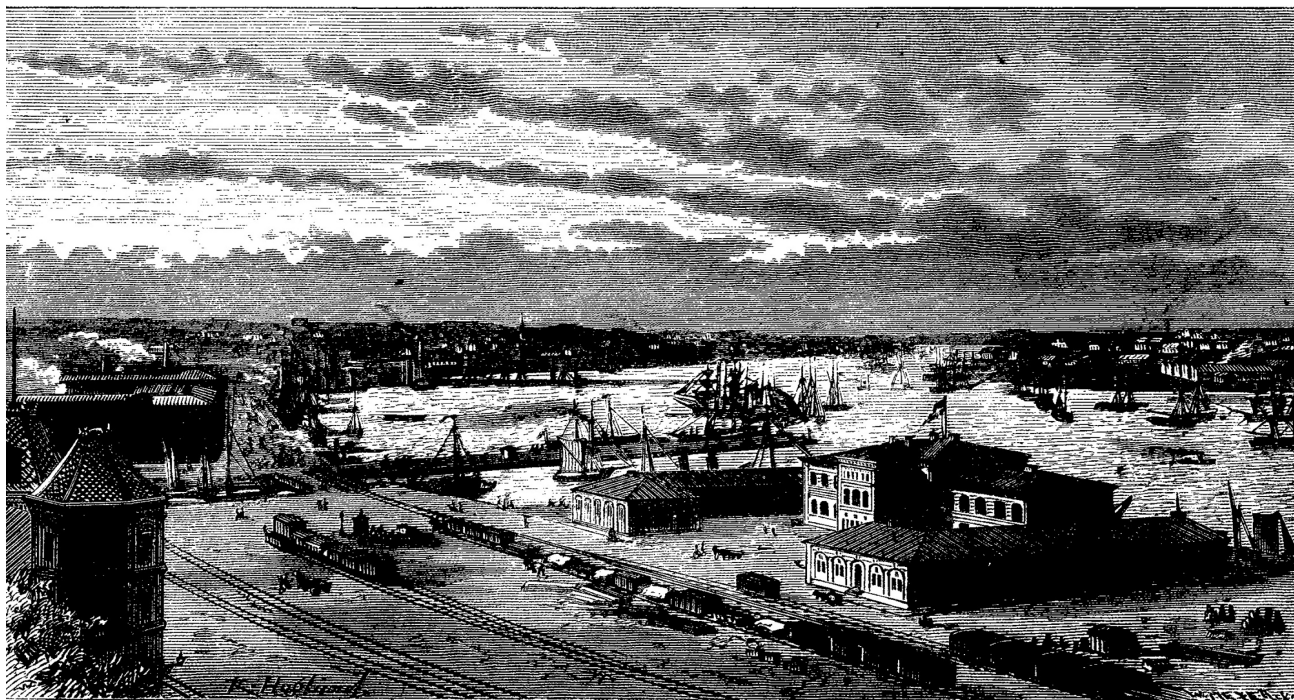
Vi hade mycket trevligt, men det var egentligen om sjöfart jag skulle berätta.

När vi lastat kalken satte vi kurs mot Göteborg och allt gick bra tills vi kom i närheten av Nidingarna. Vi höll på att segla iland och det berodde på att vi hade en oerfaren styrman som inte kände fyrarna mer än vilken marbo som helst. Det var endast genom jungmans rådhighet vi undgick faran att törna på grund. Han hade ofta varit därute och fiskat och kände förhållandena bättre än styrman. Han sprang ner och väckte kapten, som var till kojs, och talade om att vi höll på att styra rakt på Nidingarna. Kapten sprang upp och fick i sista stund lagt om kursen. Vi kunde fortsätta vår resa till Göteborg där vi la till vid Skeppsbron, men nu ville inte besättningen vara med längre utan gick till sjömanshuset och begärde avmönstring. Detta kunde inte bifallas förrän lasten var lossad. Av alla de laster jag varit med om är kalken den vidrigaste. De arma stackarna blir skinnlösa på kroppen innan de gjort ifrån sig. Jag hade ingen befattning med det, då jag om dagarna stod i kaptens kök och kokade maten. Ingen eld var tillåten ombord. Jag hade det ganska hyggligt. När lasten var lossad lämnade vi samfällt skutan. Jag for hem för en liten tid och gick sedan ut på en resa till England. Jag mönstrade på en skonare som hette Hoppet under kapten Olsson från Lysekil.

Vi lastade i Göteborg med pitprops till London. Under tiden vi låg i Göteborg skulle styrman lära mig att ”vricka”, men denna skolgång glömmer jag inte så lätt. Han hade varit med mig ett par gånger och lärt mig hur jag skulle hålla åran och vricka henne. När vi skulle ombord igen och kom till fartygssidan tog han tag i lejdaren och gick ombord samt sparkade båten från sidan med tillsägelse att jag nu kunde hjälpa mig själv. Det gick en kall kåre över ryggen och jag tyckte att jag redan befann mig i sjönöd. Jag försökte vricka men åran hoppade ur spåret. Jag föll på rygg i båten och låg där och sprattlade medan åran flöt ifrån mig. Nu Lasse, tänkte jag, gäller det livet. Jag var betänkt på att visa nödsignal då jag blev varse att det fanns en åra till i båten. Nu hade strömmen fört den ett bra stycke från skutan och jag hade inte mycket hopp om att komma till henne, trots att en kunnig båtsman kunde tillryggalägga vägen på fem minuter. Det tog mig närmare en timma innan jag lyckades ta mig ombord och jag använde alla krafter för att behålla åran i spåret. Nu var Lasse bärgad och det var min första stora sjömansbragd, men det betyget skall jag ge styrman, att han var en vettlös slyngel, ty det kunde lätt gått galet. Ja, det var på den tiden, och alla är barn i början. Sedan blev det även för mig ett lekverk att vricka en båt.

Det var julafton . . .

Några dagar före jul lämnade vi Göteborg och resan över Nordsjön gick bra. Vi kom under engelska kusten och här står en inseglingsfyr till London och den heter Lartoff. Det var julafton och våra navigatörer hade pejlat glasen mer än sjökortet och helt

Göteborgs hamn. Illustration ur *Genom Sveriges Bygder* av Herman Hofberg, 1882.

naturligt blev ögonen litet dimmiga. De lyckades inte pejla fyren och vi seglade därför på fel sida om den och kom in i en okänd vik med mycket grunt vatten. Vi fruktade alla att vi skulle gå på grund. Kapten och styrman grälade om vem som druckit mest eller navigerat sämst. Då de inte kunde enas på denna punkt måste vi ankra. Efter en stund kom det ut engelsmän som ville lotsa oss. Gubben, så brukar vi kalla kapten, sade att han kan lotsa sitt fartyg själv bara det blir dag. Det var sant ty han hade ofta gått upp till London utan last, men denna gång hade den välvillige julgubben avvänt hans uppmärksamhet. När det blev dag visste han med en gång var vi var och vi lyfte vårt ankare och seglade upp till London. Här lossade vi vår pit-propslast och tog in barlast.

När skutan blev tom hände en kväll ett äventyr som höll på att bli ödesdigert.

Gubben var iland och jag fick order att vara på däck och se efter när de andra gick in. Det började regna och då storluckan var av, fick jag infallet att dra en presenning över hålet. I det ögonblicket hade jag inte en tanke på att jag därmed gjorde en utmärkt rättfälla. När gubben kom ombord fram på kvällen, gick han rakt på storluckan och presenningen gav med sig. Han fick i sista stund med ena armen tag om luckkanten och blev hängande i den ställningen. Hade jag inte varit så nära och kunde hjälpa honom, hade han fallit ner på kölsvinet och blivit alldeles fördärvad om han inte slagit ihjäl sig. Som väl var klarade han sig och jag kunde vara lika glad för det som han själv. Han dundrade och frågade vem som lagat till rättfällan?

Jo, det har jag gjort, svarade jag.

Kunde du inte tänka på att luckorna skall på först, röt gubben. Jag försökte förklara att jag nog tänkt på

det, men jag vågade inte begära hjälp och jag trodde inte att någon skulle gå över just där.

Det får bli din ursäkt att du är så oerfaren, annars hade du förtjänat en avbasning, sa han.

Det hade i alla fall det goda med sig att jag slapp gå vakt på däck om kvällarna och vänta på gubben till klockan tio, då de andra gick och lade sig. Vi tog som sagt in barlast och gick till Cardiff och lastade kol till Göteborg där jag lämnade fartyget efter två månaders resa. Vid denna tid på året var det inga hyror att få i Göteborg och därför måste jag resa hem för vintern.

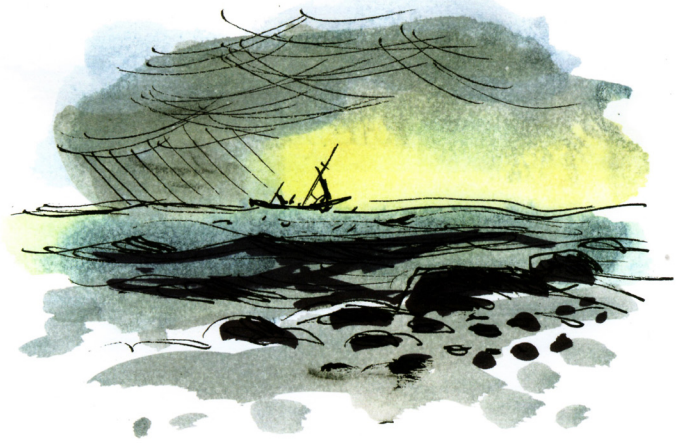
Mor dog och jag kom till Onsala. Våren 1854 skulle jag gå till Göteborg och söka hyra, men på vägen fick jag så svår näsblod att jag måste lägga mig i en hage. Så småningom kunde jag fortsätta färden och andra dagen gick jag till sjömanshuset. Då kom en kapten som ville hyra mig, men när jag stod på gården började näsan rinna och jag trodde att jag skulle förblöda. Vaktmästarens hustru blev förskräckt och bad att någon skulle följa mig till mitt logi. Dagen därpå begav jag mig hem, men jag orkade inte längre än till Släp, där jag hade tjänat och där blev jag över natten. På morgonen fortsatte jag min vandring, men jag kände mig svag och trodde att jag än en gång måste söka nattlogi hos främmande människor. Trots den mödosamma vandringen nådde jag hemmet och i sjuksängen måste jag tillbringa fyra månader.

Under den tiden avled min moder. Nu var vi sex föräldralösa barn i stugan. Jag var äldst men så sjuk att jag inte kunde bidra till försörjningen. Det såg verkligen mörkt ut för oss, men Herren, som föder korpungarna i deras nästen, han bevekta människorna att föda oss och anstalter träffades om att få barnen

utackorderade. Jag var nu på bättringsvägen och så snart mor var begravd, flyttade vi var och en åt sitt håll. Jag kom till min moster i Onsala och därefter besökte jag aldrig mer mitt föräldrahem. Jag såg det på avstånd, men jag ville aldrig gå fram. Många svåra minnen var förknippade med hemmet.

Efter ett halvt år på landbacken begav jag mig till sjöss igen och mönstrade på skonerten Maria och kapten Vickström. Vi skulle segla till England, men någon resa blev det inte. Lasten var intagen. Besättningen mönstrad. Allt var sjöklart. I tre veckor låg vi och väntade på tjanlig vind. När vi äntligen kom ut i Skagerack mötte vi en hotfull och rytande nordväst. Det såg ut som om vågorna skulle uppsluka lilla Maria i ett enda tag. Under tre dagar måste vi ligga för små stormsegel och kryssa i den höga sjön. Under tiden fick jag en svulst i halsen och kunde inte få någon nnat. Besättningen var modfälld och i det svåra vädret var det ingen som kunde tänka på vila. Äntligen beslöt kaptenen söka nödhamn och vi styrde därför under svenska landet och kom in till Kalvsund. När vi ankrat gick jag akterut till gubben och bad att få gå ifrån eftersom jag var sjuk. Jag behövde komma under läkarvård, men det ville han inte höra talas om. Han förklarade att han skulle gå upp till Göteborg på eftermiddagen och köpa medicin och att jag skulle bli bra med det.

Det var dock beslutat på högre ort att jag skulle gå iland och därför kom gubben att tänka över saken. Efter en stund kom han igen och sa till mig att ha mina saker i ordning och följa med till Göteborg. Jag tänkte att han skulle gå med mig till doktorn men det aktade han sig noga för, ty doktorn kunde remittera mig till sjukhuset med påföljd att rederiet fick svara för vårdkostnaderna. När vi skildes bad kaptenen att jag skulle skaffa en annan i mitt ställe.

... och det syntes aldrig så mycket som en sticka efter skonerten Maria.

Klockan tio andra dagen möttes vi på sjömanshuset och jag hade på logiet träffat en yngling som sökte hyra och honom hade jag med mig. Pojken, som alltid var glad och livad, grät som ett barn när han följde med kaptenen ut till fartyget. Det var som om på ett dunkelt sätt han anat det öde som väntade honom.

Det blåste god vind och så snart de kommit ombord var det dags att lyfta ankaret. De avseglade till destinationsorten och lossade lasten och gick ut igen, men sedan fick man aldrig höra något om Maria. Troligen har båten med man och allt gått till botten och det syntes aldrig så mycket som en sticka efter den. Samtliga ombord förutom kaptenen var mina egna sockenbor. Hade jag förtjänat ett bättre öde? Försynens vägar är så underliga och för min del förefaller denna händelse egendomlig alltifrån första början, då fartyget måste ligga sjöklart i tre veckor och vänta på vind. Till slut fick vi en liten käre som hjälpte oss ut i Skagerack där en stickande storm mötte oss och som tvingade kaptenen att efter tre dagars hopplös kamp söka nödhamn. När jag kommit iland blev det god vind. Är inte detta underligt?

MIN SJUKDOM VARADE fyra veckor. När jag var återställd saknade jag sysselsättning. Det var endast då och då jag kunde få ett extraarbete. När jag varit i Göteborg en tid for jag till landet och här fick en bonde tag i mig och ville att jag skulle flytta till honom och hjälpa till med tröskningen. Trots att jag inte hade någon fallenhet för bondarbete ansåg jag det bäst att antaga anbudet, ty det var inte säkert att jag skulle fått någon hyra inom den närmaste tiden.

Så flyttade jag till bonden och var hos honom under hösten. En dag skulle jag fara med hans sväger till Göteborg och sälja ett lass potatis. Jag gick om sjömanshuset och där fick jag hyra och mönstrade med en brigg som fördes av kapten Stil. Detta var dagen före julafton och jag behövde inte inställa mig förrän annandagen. Då vi avyttrat potatisen begav vi oss på hemväg, men då hade bonden druckit sig redlös så jag måste ta befälet över tömmarna. Jag fick honom att lägga sig i vagnen. Det fordras uppsikt av en förare av

såväl ett fartyg som ett lokomotiv, och jag lärde mig nu att det också gäller en bondvagn. När vi kom ut på Frölundavägen såg jag en kärra framför mig och jämte denna gick ett par karlar som var bra druckna. Jag kom körande i smått trav, men just som jag skulle passera dem, ramlade den ene av männen tvärs över vägen framför hästfötterna. Hur det sedan gick är för mig obekant ty jag måste köra för livet. De ropa och slog med händerna. Jag blev alldeles förskräckt och körde i sporrsträck. Jag gav mig inte ens tid att höra efter min reskamrat, men jag såg sedan, när jag lät hästarna blåsa ut, att han låg snällt kvar. Vi kom hem klockan elva på kvällen. Sedan dess har det hänt att jag varit i kollision med fartyg, men detta har inte berört mig så mycket som äventyret i Källtaliden. Jag var dock ganska oskyldig till vad som hände, men jag hade fått nog av både hästar och bönder och lovade mig att inte så snart bli deras redskap.

De dagar som återstod på landet var jul och då har bönderna det bättre än sjömännen. När bonden fått en näve gröt på sin tallrik så slinter den inte ur för honom som den ofta har gjort för mig. Jag minns särskilt en julafton då vi låg i spanska sjön. Vi skulle om kvällen äta gröt och hade lagt för oss i våra spillkummar. Just som vi hade satt oss till ro kom en och ropade att vi måste ut och bärga segel. Jag satte min kopp i kojen och sprang upp, och när jag återvände och skulle fortsätta min måltid, hade koppen kapsejsat med botten upp och gröten i kojen. Jag fick vara utan gröt den julkvällen.

Först mågebullen och sedan Marseilles

På annandagen skulle jag fara in till Göteborg, men först ville jag fullgöra en gammal plägsed, nämligen att ta mågebullen. Jag steg därför upp klockan tre och gjorde rent i ladugården, fodra och vattna kreaturen, först hos oss och sedan hos gälbon. Där hade de sett mig, men ville inte störa. När jag hade gjort ifrån mig, passade mor på att säga att jag skulle in och ha mågebullen, som jag inte kände mig berättigad till. Hon bad mig inte göra några invändningar

— Jag fick vara utan gröt den julkvällen.

och så följde jag med gumman och fick ett dundrande julkalas innan jag for hemifrån.

Tredjedagjul gick jag ombord på briggen Fenix och avseglade till Marseilles och därifrån till Spanien och tillbaka till Göteborg. Här lämnade jag briggen Fenix och mönstrade på skeppet Norden som fördes av kapten Neuman. Denna resa blev en svår prövotid och

redan i Göteborg uppenbarade sig de dåliga förebu-

den. En av besättningsmännen var till väders och arbetade med riggen, men bäst som han stod där kom han handlöst i däck. Jag och några andra var utombords och målade skutan, när jag hörde något tungt slå i däck. Jag sprang upp för att se vad det var och upptäckte då en man på ryggen. Jag gick fram till honom och frågade om han slagit sig illa.

—Jag fick döden där uppe, svarade han svagt. Han hade överraskats av yrsel och fallit från tjugo meters höjd.

Jag sprang ner i skansen efter en puta och lade under hans huvud.

Två gånger viskade han ”bed för mig”. Därefter var det slut. Det gick genast bud iland efter en doktor, men han kunde endast konstatera att livet flytt. Mannen hette Larsson och var från Hanhals. Vi bar liket ner i mellandäck och bredde segel över honom och därefter fick en man fara till hans hem och andra dagen kom hans bröder och hämtade honom.

Fortsättning följer i nästa nyhetsblad.

Du når oss enklast på vår mejladress

info@batmuseetonsala.se

Vi finns på Facebook

<http://www.facebook.com/batmuseetonsala>

Museet ligger i Onsala Kyrkby.

Adress: Hagards väg, 1439 31 Onsala

Telefon: 0300-647 60

